

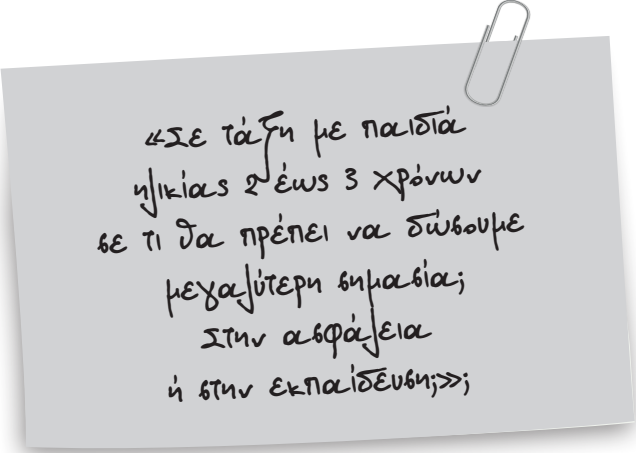
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	11
1. Ασκούμε ελαφρά πίεση... ..	15
2. Έλλειψη συγκέντρωσης	19
3. Σχεδιασμός και πρόγραμμα	27
4. Γλώσσες και πολιτισμοί	33
5. Γιατί το βιβλίο από τη βρεφική ηλικία;	39
6. Όποιος κλαίει βγαίνει έξω... ..	43
7. «Δάσκαλοι»	47
8. Ο πόλεμος και τα όπλα	53
9. Περί δικαιοσύνης... ..	59
10. Τα δυάρια	65
11. Πάλι για τα παιδιά 2-3 χρόνων... ..	73
12. Η δραστηριότητα πού μπαίνει;	81
13. Οικολογικά... ..	93
14. Ο γραφισμός με τα παιδιά των τεσσάρων χρόνων και όχι μόνο... ..	101
15. Διδάσκεται η λογικομαθηματική σκέψη;	115
16. Πάλι οι γιορτές... ..	125
17. Η διακόσμηση του χώρου	131
18. Λέγε πάντα την αλήθεια... ..	137
19. Τα συνεργατικά παιχνίδια	141
20. Πώς ενημερώνουμε τους γονείς ότι το παιδί τους έχει κάνει «αταξία»;	153
21. Ποια ώρα της ημέρας χρησιμοποιούνται «γωνιές» σε μια τάξη;	159
22. Έχω ένα παιδί στην τάξη... ..	167

 Πόσο καταβαθμίζουμε τα παιδιά μας;

23. Μικροί «χαφιέδες»...	171
24. Αρνητισμός και άλλα...	175
25. Καταστρέφει τα πάντα...	179
26. Να μαζεύουν τα παιχνίδια	183
27. Γιατί οι παιδαγωγοί πρέπει να παίζουν με τα παιδιά;	187
28. Παραμύθι πώς και τι;	191
29. Όχι. Δεν δίνουμε γλυκά για αμοιβή	197
30. Το τολμώ, παίρνοντας μεγάλο ρίσκο... ΑΜΕΑ	199
31. Έλεγχος σφιγκτήρων	203
32. Περί Αριστείας...	211
33. Υπάρχει βιβλίο με δραστηριότητες προσαρμογής;	215
34. Τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά σχετικά με το φαγητό;	217
35. Για τα μωρά δε λέμε τίποτα...	221
36. Και ρωτάω...	229
37. Τι κάνω τελικά...	231
Βιβλιογραφία	235

10. Τα δωάρια

«Σε τάξη με παιδιά
ηλικίας 2 έως 3 χρόνων
σε τι θα πρέπει να δώσουμε
μεγαλύτερη σημασία;
στην ασφάλεια
ή στην εκπαίδευση;»;

«Σε τάξη με παιδιά ηλικίας 2 έως 3 χρόνων (με όλες τις δυσκολίες που χαρακτηρίζουν αυτή την ηλικία: αυτονομία στην τουαλέτα, εκπαίδευση στο δοχείο, όπου η τουαλέτα με την αλλαξίερα είναι σε διπλανό δωμάτιο, τον εγωκεντρισμό που τα χαρακτηρίζει, την επιθετικότητα, την ανυπομονησία στις δραστηριότητες κ.τ.λ.) και με την απουσία συναδέλφου (που μαζί με όλα τα σημαντικά φέρνει και την έλλειψη χρόνου για προετοιμασία της επόμενης μέρας αφού το ενδιάμεσο ωράριο είναι δεσμευτικό), σε τι θα πρέπει να δώσουμε μεγαλύτερη σημασία; Στην ασφάλεια ή στην εκπαίδευση; Μήπως θα πρέπει να πάει λίγο πίσω η παιδαγωγική; Μήπως θα πρέπει οι πολλές δραστηριότητες και οι παράλληλες δουλειές, οι οποίες πολλές φορές είναι ανέφικτες γιατί δεν προλαβαίνω, να πάνε λίγο πίσω για την ασφάλεια των παιδιών;»

Διερωτώμαι αλήθεια τι σημαίνει «εκπαίδευση», «πολλές δραστηριότητες», «προετοιμασία της επόμενης μέρας» «να πάει πίσω η παιδαγωγική» «παράλληλες δουλειές».

Σίγουρα κάτι δεν πάει καλά στην οργάνωση αυτής της τάξης. Είναι παιδιά 2-3 χρόνων, με τα χαρακτηριστικά που περιγρά-

 Πόσο καταβαθμίζουμε τα παιδιά μας;

φονται: την αυτονομία στην τουαλέτα, τον εγωκεντρισμό (που, έτσι κι αλλιώς χαρακτηρίζει και τα μεγαλύτερα), την επιθετικότητα που είναι η βάση και το ξεκίνημα της κοινωνικοποίησης, την ανικανότητα να περιμένουν τη σειρά τους και να μοιράζονται παιχνίδια, αγκαλιές, δράσεις. Επιπλέον είναι χαρούμενα, έχουν τεράστια ανάγκη από αγάπη και αγκαλιά, μόλις έχουν ανακαλύψει το συμβολικό παιχνίδι, εξελίσσονται λεκτικά αλλά και κινητικά πολύ γρήγορα. Αρχίζουν να μπορούν να «τραβούν γραμμές» πάνω στο χαρτί, τους αρέσει πολύ να παίζουν με το ζυμάρι, με τα ζώα της φάρμας και της ζούγκλας, τα αυτοκινητάκια, τα «μωρά τους», τα καρότσια τους και τα απλά «κουζινικά», να ξεφυλλίζουν βιβλία, να σέρνουν και να κουβαλούν μεγάλα ελαφρά αντικείμενα, να κάνουν πύργους με κύβους ή μεγάλα lego, να παίζουν με μεγάλα playmobil. Ακόμη, ασχολούνται με παιχνίδια που δίνουμε συνήθως και στα πιο μικρά παιδιά και τα χειρίζονται, φυσικά, πιο ολοκληρωμένα: τα βαρελάκια που μπαίνουν το ένα μέσα στο άλλο, μικρά ηλεκτρονικά αρμόνια, μεταλλόφωνα, μαράκες, μικρά τυμπανάκια. Τους αρέσουν τα τραγούδια και η μουσική. Να κινούνται ελεύθερα στον χώρο, να προσπαθούν να φορέσουν διάφορα «μεγαλίστικα» ρούχα. Τους αρέσει, βέβαια, και να ασχολούνται οι μεγάλοι με αυτά. Να τα ρωτούν τι κάνουν, να τους διηγούνται ιστορίες, να τους διαβάζουν απλά βιβλία και να τα βοηθούν να καταλάβουν τις εικόνες κάνοντας λόγο αυτά που τα μικρά δεν μπορούν ακόμη να εκφράσουν, να τους εξηγούν τι γίνεται γύρω τους.

Όλα αυτά νομίζω είναι αυτά που «άγουν», καθοδηγούν, βοηθούν στο μεγάλωμά τους, αναπτύσσουν, λόγο, φαντασία, κίνηση, νόηση, σχέσεις με τον άλλο εφόσον, θέλουμε δε θέλουμε, ο άλλος βρίσκεται εκεί και βοηθούν στη σωστή συναισθηματική ανάπτυξη εφόσον ο παιδαγωγός δεν το παίζει «μπαμπούλας» αλλά αληθινός ενήλικας γεμάτος αγάπη και δεν έχει απαιτήσεις συμπεριφοράς εκ μέρους των μικρών σαν να ήταν τουλάχιστον 15 χρόνων... Δεν μπορεί να μου φύγει από το νου η φράση «βγες

έξω και όταν σταματήσεις να κλαις έλα ξανά...» ούτε η χρήση της «σκεφτούλας», της καρέκλας στην οποία κάθονται με τις ώρες υποχρεωτικά τα δίχρονα (και όχι μόνο) που υποπίπτουν σε «φοβερά» παραπτώματα...

Τώρα για την «εκπαίδευση»... Έχω πει κι άλλη φορά πως τα παιδιά (και μάλιστα σε αυτή την ηλικία) δεν τα «εκπαιδεύουμε»¹². Τα άγουμε, τα καθοδηγούμε συνοδεύοντάς τα στο μεγάλωμά τους. Η σύγχρονη παιδαγωγική αυτό απαιτεί. Για να πάρουν τη γνώση και την καλλιέργειά τους στα χέρια τους, για να γίνουν ενήλικες ψυχικά υγιείς και να μάθουν να σκέφτονται και να μαθαίνουν, δεν «προετοιμάζουμε» την ύλη από την προηγούμενη, ούτε αποφασίζουμε τι θα τους μάθουμε την επόμενη μέρα, θέλουν δε θέλουν. Πού είναι άραγε η πρωτοβουλία των παιδιών, η προτροπή να επιθυμήσουν και να αναζητήσουν τη γνώση και να βρουν τους δικούς τους τρόπους και μεθόδους για να την κατακτήσουν;

Ας μη σκεφτόμαστε, τουλάχιστον για τα μικρότερα παιδιά, παρόμοιες μεθόδους. Τι προετοιμασία χρειάζεται άραγε μια παιδαγωγός παιδιών 2-3 χρόνων, τόση μάλιστα που να μην προλαβαίνει γιατί «το ενδιάμεσο ωράριο είναι δεσμευτικό»; Αν η τάξη είναι σωστά οργανωμένη και τα παιδιά ελεύθερα να αναζητήσουν τη γνώση, αν τα βιβλία και το υπόλοιπο παιδαγωγικό υλικό είναι άφθονο και στη διάθεση των παιδιών, αφήνω στην πάντα την «εκπαίδευση». Μαθαίνουν με χίλιους τρόπους. Κι εγώ, ο παιδαγωγός (ένας, μόνος, δε λέω, είναι πιο δύσκολο) είμαι εκεί και «άγω» την ώρα που βοηθάω να πάει στην τουαλέτα, που αλλάζω την πάνα, που παρηγορώ ένα απαρηγόρητο, που δίνω ένα άλλο παιχνίδι σε αυτό που ζήλεψε το παιχνίδι του διπλανού του. Λέω μια ιστορία την ώρα που αλλάζω, ένα τραγουδί την ώρα

12. Εκπαιδεύουμε τα άλογα, τους ψύλλους, τους στρατιώτες. Πολλοί, πάρα πολλοί, παρά τα δεδομένα των επιστημών, επιμένουν να «εκπαιδεύουν» (αυτή η λέξη «παιδεύω» που περιλαμβάνεται στον όρο κρύβει μεγάλο ενδιαφέρον, μα και έχει τεράστια ιδεολογική σημασία) και τα παιδιά. Είναι νομίζω παντού σαφές ότι αυτή δεν είναι η δική μας άποψη.

 Πόσο καταβαθμίζουμε τα παιδιά μας;

που παρηγορώ ή παίρνω μια αγκαλίτσα αυτό που το έχει εκείνη τη στιγμή ανάγκη, κρατώ ένα στην αγκαλιά μου ενώ τραγουδώ με δυο άλλους...

Πρέπει να είναι όμως η τάξη οργανωμένη. Να έχει υλικό, έστω και άχρηστο. Κούτες μεγάλες για να σύρουν ή και να κρυφτούν σε αυτές, κουτιά διάφορα για να κάνουν πύργους, μουσικά όργανα φτιαγμένα από μεταλλικά κουτιά από γάλα ή καφέ, άλλα κουτιά με μυρωδιές, ζυμάρι για να πλάθουν, παλιά περιοδικά για να σχίζουν, βιβλία φτιαγμένα από φωτογραφίες από περιοδικά κολλημένες σε παλιά τετράδια, ακόμη και παιχνίδια από χαρτοπολιό μπορώ να φτιάξω αν δεν έχω. Αλλά και μέμορι και ντόμινο και τόμπολες μπορώ να φτιάξω από μοτίβα ή εικόνες που βρίσκω σε άχρηστα χαρτιά περιτυλίγματος, σε περιοδικά ή στο διαδίκτυο. Και να τραβούν γραμμές σε χαρτί ανακυκλωμένο (υπάρχουν σίγουρα γονείς που στη δουλειά τους πετούν άπειρες σελίδες χαρτιού φωτοτυπημένου στη μια πλευρά. Και στη γειτονιά Τράπεζες και άλλες υπηρεσίες που διαθέτουν παρόμοιο υλικό..) αλλά και σε χαρτί εφημερίδας ή περιτυλίγματος από την ανάποδη μεριά... Δεν είναι απαραίτητο να είναι κολληρισμένο χαρτί Α4 που πια είναι γνωστό, είναι από αυτά που μολύνουν περισσότερο το περιβάλλον... Ούτε να έχει πάντα το ίδιο σχήμα. Ίσα-ίσα. Τα διαφορετικά σχήματα και είδη χαρτιού δίνουν και διαφορετικές ιδέες γραφισμού. Ακόμη και μπάλες μπορώ να φτιάξω από κουρέλια. Όπως τα παιδιά παλιά στις αλάνες αλλά και άπειρα παιδιά ακόμη σήμερα στις διάφορες περιοχές της γης. Για να μην αναφερθώ στις δημιουργικές ώρες που μπορούν να περάσουν παίζοντας με το νερό ή με σιμιγδάλι σε μια λεκάνη αντί για αμμοδόχο, υλικό που είναι πολύ πιο καθαρό και λιγότερο επικίνδυνο από την άμμο αν το καταπιούν ή τους πάει στα μάτια.

Τα λέω όλα αυτά γιατί δε χωράει η δικαιολογία «δε μας δίνουν υλικό». Συνήθως όμως δεν είναι τόσο φρικτά τα πράγματα. Υπάρχει υλικό που μπορώ να εμπλουτίσω ίσως με το άχρηστο ή και

διεκδικώντας καινούργιο από τους αρμόδιους ή και από τους γονείς που συχνά έχουν παιχνίδια που δεν τους χρειάζονται (ακόμη και στο διπλανό δημοτικό μπορώ ίσως, μετά από συνεννόηση με τον Διευθυντή, να βάλω ανακοίνωση να ξέρουν οι γονείς πως μπορούν να φέρουν στο σταθμό ή και στο νηπιαγωγείο παιχνίδια ή βιβλία που τα μεγάλα παιδιά δε χρειάζονται πια. Συνεισφέρω έτσι στην οικονομία μα και στην ανακύκλωση, στην προσπάθεια που πρέπει να κάνουμε όλοι μας να βοηθήσουμε να μειωθούν τα σκουπίδια και να μειωθεί η κατανάλωση ενέργειας...).

Δεν τίθεται λοιπόν θέμα ύπαρξης υλικού. Υποπτεύομαι πως υπάρχει θέμα γνώσης του τι πρέπει να κάνω με αυτά τα παιδιά. Δεν είναι καθόλου σε ηλικία να κάνουν κολλητική και άλλες κατασκευές ούτε να λάβουν μέρος σε «παράλληλα εργαστήρια». Ούτε, βέβαια, να ακούν στον κύκλο ώρες ατέλειωτες για τα επαγγέλματα, την οικογένεια, την ελιά και τον τρύγο και άλλα θέματα που δεν τα αφορούν (ούτε τα μεγαλύτερα δηλαδή, μα εδώ μιλάμε για τα μικρά...). Δηλαδή, δε «διδάσκω» εγώ. Ούτε τα βάζω να κάνουν πράγματα για μεγαλύτερα παιδιά. Ούτε απαιτώ να αποκτήσουν γνώσεις άσχετες παιδιά που καλά-καλά δεν ξέρουν να μιλούν.

Η «παιδαγωγική» σε αυτή την ηλικία έγκειται σε όλα αυτά: Τα παιδιά να νιώθουν ασφαλή και αγαπημένα σε μια καλά οργανωμένη τάξη που τους προσφέρει πότε-πότε εκπλήξεις αλλάζοντας τα ερεθίσματα. Ίσως κάποια μέρα τους δώσω δαχτυλομπογιές ή τους προτείνω να παίξουμε με σαπουνόφουσκες ή να καθαρίσω φρούτα και να τα γευτούμε όλοι μαζί. Και να θεωρώ αυτά «οργανωμένη δραστηριότητα». Όχι για άλλο λόγο, αλλά γιατί γι' αυτά είναι απαραίτητη η παρουσία του παιδαγωγού. Ο ρόλος του παιδαγωγού όμως, γενικά μα στις μικρές ηλικίες περισσότερο, είναι να συνοδεύει τα παιδιά στην προσπάθειά τους για μάθηση και να έχει γενικούς στόχους για όλη τη χρονιά. Να ξέρει, ας πούμε, πως αυτή τη χρονιά (από τα δύο στα τρία χρόνια) μπορούν κάλλιστα να προβληματιστούν τα παιδιά με τις έννοιες μέσα-έξω,

🗨️ Πόσο καταβαθμίζουμε τα παιδιά μας;

μεγάλο-μικρό, πάνω-κάτω (λογικομαθηματικές έννοιες χώρου). Άρα φροντίζω να έχω στις γωνιές αντικείμενα που θα θέσουν τέτοιους προβληματισμούς. Κουτιά, κουζινικά, lego κ.λπ. Να χρησιμοποιώ τις έννοιες κάθε φορά που μου δίνεται η ευκαιρία. Να βάλουμε τα παιχνίδια μέσα στο κουτί, τα βιβλία στο πάνω ράφι, το βρώμικο πάμπερ μέσα στο καλάθι κ.λπ.. Δεν είναι απαραίτητο να «κάνω δραστηριότητα». Και είναι σίγουρο πως μια «δραστηριότητα» για μια έννοια δε βοηθάει απολύτως καθόλου στο να κατακτηθεί η έννοια. Το ότι τη «δίδαξα» δε σημαίνει ότι την έμαθαν. Γιατί απλά δεν είναι ακόμη ώριμα ή δεν είχαν την ανάγκη να τη μάθουν. Αν όμως τη χρησιμοποιώ καθημερινά, τη μαθαίνουν ακριβώς τη στιγμή που είναι έτοιμα. Όπως όλα γύρω τους.

Το ίδιο συμβαίνει, ας πούμε, και με τα χρώματα. Αν έχω χρωματιστούς μαρκαδόρους, κουζινικά, τουβλάκια κ.λπ. και έχω στον μου να αναφέρομαι (εγώ, ο παιδαγωγός, όχι να «εξετάζω» το παιδί σαν να είναι στο Λύκειο) συχνά σε αυτά (Πω! Πω! Γιώργο! Εξαιρετικός ο πύργος που έφτιαξες. Και βλέπω έβαλες και κόκκινα τουβλάκια και κίτρινα αλλά δεν έβαλες μπλε. Και τα δείχνω. Ή: Όμορφη η μπλούζα σου Νίκο! Και έχει και μοβ και μαύρο και κίτρινο... κ.λπ.) είναι σίγουρο πως όσα είναι έτοιμα ηλικιακά και λόγω νοητικής ωρίμανσης να μάθουν τα χρώματα, θα τα μάθουν¹³... Τα υπόλοιπα, την επόμενη χρονιά που θα ωριμάσουν...

Το ίδιο με την αρίθμηση. Δε βάζω κάθε πρωί ένα παιδί 2 ½ χρονών να μετράει τους συμμαθητές του που είναι (ίσως) 15 (αληθινό παράδειγμα...)! Μετρώ εγώ (και όσοι ακούνε, δεν χρειάζεται να στέκονται όλοι «σουζα») και φροντίζω κυρίως να μιλώ χρησιμοποιώντας τους μικρούς αριθμούς, μέχρι το τρία, άντε και το τέσσερα. Και όταν προσπαθούν (γιατί το κάνουν) να βρουν πόσα είναι διάφορα πράγματα (δε θα ξεχάσω τη Χριστίνα, 2 χρόνων και 10 μηνών που μου έλεγε: Αγνή, θέλω... ένα κι άλλο ένα κοκαλάκι

13. Συχνά ρωτάνε αυτά που είναι σε αυτή τη φάση: «Αυτό, τι χρώμα είναι;» Ιδανική ώρα για να απαντήσω... Τότε σίγουρα αξίζει τον κόπο και θα μάθει...

για τα κοτσιδάκια μου»!) τότε βοηθάμε λέγοντας «Α! θέλεις δηλαδή ένα, δύο». Μετρώντας στα δικά μας ή στα δικά τους δάκτυλα.

Ας δούμε και την ανάπτυξη του λόγου. Δε στήνω 15 παιδιά σε κύκλο δείχνοντας βιβλίο και λέγοντας «τι είναι αυτό;» Δουλεύω παντού και συνεχώς. Ξέρω πως σε αυτή την ηλικία αυξάνεται πολύ το λεξιλόγιο. Άρα θέλει συνεχώς ερεθίσματα. Και με βιβλία που ίσως δουλέψω με ένα δυο παιδιά που το επιθυμούν τη στιγμή που το προτείνω ή που πλησιάζω όταν κοιτάζουν ένα βιβλίο. Αλλά και την ώρα που τα αλλάζω, τα παρηγορώ, είμαι κοντά τους στο διάλειμμα, την ώρα του φαγητού, την ώρα που τα πλησιάζω και παίζουν με τις κούκλες τους ή με το περιβόητο σιμιγδάλι. Και, βέβαια, όσο πιο πολλά ερεθίσματα υπάρχουν στον χώρο, τόσο πιο πολλές ευκαιρίες έχω για να δουλέψω τον λόγο. Αν η γωνιά της φάρμας είναι πλούσια σε ζώα, θα μάθουν τα ζώα της φάρμας. Αν έχω και ζούγκλα, τα ζώα της ζούγκλας. Και δεινόσαυρους, τα είδη των δεινοσαύρων! Αλλά και στη γωνιά με τα αυτοκινητάκια όλα τα μέσα συγκοινωνίας, που είναι ένας καημός, απ' ότι έχω καταλάβει, για τους παιδαγωγούς, πάλι χωρίς να ξέρω γιατί. Ποικιλία κουζινικών στο κουκλόσπιτο; Περισσότερες σχετικές λέξεις. Κουβέντα την ώρα του φαγητού; Λέξεις για την τροφή, τα φρούτα κ.λπ.. Ποικιλία ρούχων στη μεταμφίεση; Λέξεις για τον ρουχισμό. Ποικιλία βιβλίων στη βιβλιοθήκη; Ευκαιρία για άπειρες συζητήσεις. Ότι θέλετε μπορείτε να τους μάθετε. Αλλά έτσι. Όχι όλα μαζί, όχι «στημένα» και να τιμωρούνται αν δεν κάθονται ή δεν ξέρουν τι μέρα έχουμε σήμερα και τι μήνα. ΕΙΝΑΙ ΜΙΚΡΑ. Μην το ξεχνάτε.

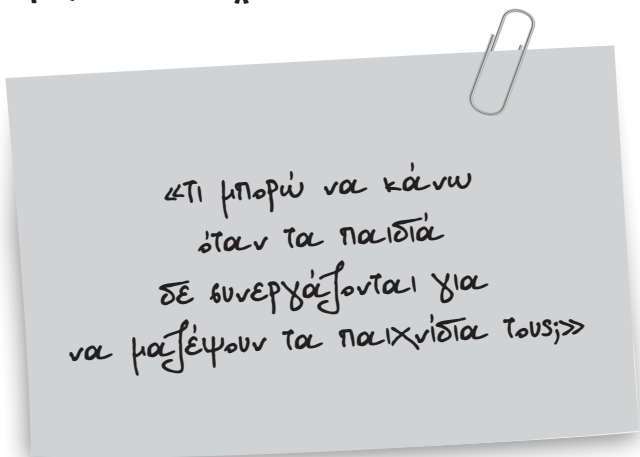
Απ' ότι φαίνεται απ' όλα τα παραπάνω, το «μάθημα» δε γίνεται ποτέ με όλα τα παιδιά μαζί. Ανάλογα με τις ευκαιρίες που σας προσφέρουν. Δύο, τρία και ένα πολλές φορές. Ανάλογα με τις ανάγκες του, όχι μόνο τις βιολογικές, μα και τις μαθησιακές. Ας πούμε ο Γιάννης μπορεί να χρειάζεται να μάθει πόσοι δεινόσαυ-

 Πόσο καταβαθμίζουμε τα παιδιά μας;

ροι χωρούν στο φορτηγό του. Η Ελένη σίγουρα δεν ενδιαφέρεται γι' αυτό. Τη νοιάζουν όμως τα κοκαλάκια της κούκλας. Ο ένας θα μετρήσει τους δεινόσαυρους, η άλλη τα κοκαλάκια. Όχι την ίδια στιγμή. Όταν έχει το πρόβλημα. Και τότε θα μάθει. Όλοι θα μάθουν να μετρούν ως το τρία (αν είναι ώριμοι), αλλά με διαφορετικό τρόπο και σε διαφορετική στιγμή..

Μετά από όλα αυτά, δεν τίθεται θέμα να «πάει η παιδαγωγική πίσω». Κάθε πράξη του παιδαγωγού στον χώρο αγωγής είναι παιδαγωγική πράξη και μπορεί να έχει έναν στόχο. Αρκεί η παιδαγωγός να καταφέρει να ξεφύγει από την (κακή) εικόνα της «δασκάλας» που έχει στο κεφάλι της, αφού με αυτή μεγάλωσε, και να πειραματιστεί με κάτι καινούργιο. Κι αν κάνει λάθη δεν πειράζει. Αρκεί να το καταλάβει και να αποσύρει την... πρόταση. Να ψάχνει συνεχώς να βρει πώς θα προκαλέσει το ενδιαφέρον των μικρών ανθρώπων που έχει αναλάβει, ανθρώπων που έχουν ιδέες, επιθυμία για γνώση και για ζωή και που εμείς (όλοι οι παιδαγωγοί από τα βρέφη μέχρι το πανεπιστήμιο) φροντίζουμε, με τις λάθος μεθόδους μας, να χάσουν ό,τι επιθυμία και πάθος τους διακρίνει...

26. Να μαζεύουν τα παιχνίδια

Ένας γενικός μπούσουλας για το αν αντιμετωπίζω σωστά τα πράγματα είναι αν αυτό που λέω ή κάνω θα μου άρεσε να τα κάνουν σε μένα, ίσως για αυτό προβληματίστηκα με τον εκβιαστικό τρόπο που έλεγα στα παιδιά να μαζέψουν... Αλλά απ' την άλλη δεν μπορώ να τα μαζεύω όλα εγώ και δυο τρία άλλα παιδιά. Το βρίσκω εκνευριστικά άδικο για να επιτρέπω κάτι τέτοιο. Άλλωστε στη ζωή μπορεί να υπάρχουν οι αδικίες αλλά υπάρχουν και κανόνες! Αν δε μαζέψει, την επόμενη φορά δε θα παίξει με αυτό το παιχνίδι-είμαι πολύ σκληρή;

Φυσικά όταν τα παιδιά που δε μάζευαν καθόλου μαζεύουν μερικά, τα επιβραβεύω ιδιαίτερα... θα σκεφτώ έναν τρόπο να το μετατρέψω σε παιχνίδι... αυτός ήταν και ο λόγος που μου ζητούν συνεχώς το τραγούδι. Το κάνει πιο διασκεδαστικό... αν ομάδες ομάδες μάζευαν και αντίστοιχα παιχνίδια και να δούμε ποιος θα τελειώσει πιο γρήγορα; Το βρίσκετε πολύ ανταγωνιστικό;

Το μάζεμα των παιχνιδιών είναι, σίγουρα ένα πονεμένο θέμα. Πολλές παιδαγωγοί παιδεύονται, φωνάζουν, γίνονται κακές, επι-

 Πόσο καταβαλίνουμε τα παιδιά μας;

Θετικές, άδικες και ό,τι μπορεί κανείς να φανταστεί με αφορμή αυτό το, καθημερινό και μάλιστα πολλές φορές την ημέρα, γεγονός... Βέβαια είναι άδικο να μαζεύει ο παιδαγωγός τα παιχνίδια, ειδικά αν πρόκειται για παιδιά πάνω από 2 χρόνων³⁶. Έχω την αίσθηση ότι ένας από τους λόγους που οι παιδαγωγοί, ειδικά στο τέλος της ημέρας δε βγάζουν παιχνίδια και αναγκάζουν τα παιδιά να παίζουν μόνο με ένα είδος ή και, χειρότερα, πέντε παιδιά με τρία Lego, είναι πως βαριούνται να μαζέψουν μετά. Και έχουν από μια μεριά δίκιο. Είναι βαρετό και κουραστικό έτσι κι αλλιώς, πόσο μάλλον αν επαναλαμβάνεται...

Αυτό βέβαια δε σημαίνει πως κρατώ την τακτική να αποβλακώνω τα παιδιά μη δίνοντας υλικό. Πρέπει να λύσω αλλιώς το πρόβλημα...

Μια σκέψη είναι, όπως αναφέρεται, η τιμωρία. «Αν δε μαζέψεις σήμερα, δεν θα παίξεις αύριο...». Όμως αυτή η «συνέπεια» είναι, αντίστοιχα για έναν ενήλικα, σαν να τον τιμωρώ (με συνέπεια δε λέω και όχι άδικα) περίπου έναν μήνα αφού κάνει την πράξη για την οποία τον τιμωρώ... Δεν είναι θέμα σκληρότητας. Κάποιες φορές θα πρέπει να είμαστε (να μοιάζουμε μάλλον) «σκληρές» ή, καλύτερα, θα έλεγα, αποφασιστικές και αυτό θα είναι απαραίτητο. Το θέμα είναι τι κερδίζουμε από τη συμπεριφορά αυτή. Και στην περίπτωση της μετάθεσης της «ποινής», απλά αποπροσανατολίζουμε το παιδί. «Πού το θυμήθηκες τώρα;» θα σκεφτεί και θα έχει δίκιο. Έχουν γίνει τόσα πολλά στη ζωή του από τη στιγμή που δε μάζεψε ως τη στιγμή που θα παίξει την επομένη... Γενικά, όταν η «τιμωρία», «συνέπεια» κ.λπ. είναι απομακρυσμένη από το γεγονός, δεν έχει κανένα νόημα. Το αναφέρουμε και στο κείμενο: «Πώς ενημερώνουμε τους γονείς ότι το παιδί τους έχει κάνει «αταξία»;»

36. Στα μικρότερα, φυσικά, δεν ισχύει το ίδιο. Τα παρακινούμε, τα καλούμε να μας βοηθήσουν, βάζουμε μεγάλα κουτιά στη μέση της τάξης και ζητάμε όλοι μαζί να βάλουμε μέσα τα παιχνίδια, με ή χωρίς τραγούδι... Μαζεύουμε όμως εμείς πολύ... Δίνουμε το «καλό παράδειγμα»...

Από την άλλη, ας υποθέσουμε πως, μετά από πολλές φορές που τιμωρείται, αρχίζει να το θυμάται και να μαζεύει. Αν το κάνει γιατί θα τιμωρηθεί είναι σίγουρο πως μόλις λείψει ο... μπαμπούλας θα ξαναγουρίσει στην προηγούμενη συμπεριφορά. Και, νομίζω, ο στόχος είναι να μάθει να συμμετέχει στην κοινή ζωή και στα καλά και στα δύσκολα³⁷. Εδώ υπάρχει πάλι ένας «βαθύτερος» προβληματισμός: για να αυτονομηθεί ένα αναπτυσσόμενο άτομο και να «πάρει τη ζωή του στα χέρια του» μεγαλώνοντας, να είναι σωστά ενσωματωμένο στην κοινωνία των ενηλίκων και να προστατεύει τον εαυτό του και τους άλλους, πρέπει, μεταξύ άλλων, να μάθει να δρα γιατί θέλει και όχι γιατί φοβάται κάποιον ενήλικα που το καταδυναστεύει... Αν δρα γιατί φοβάται, μόλις φύγει η αφορμή του φόβου, το άτομο, πολύ συχνά, κάνει αυτό που δεν πρέπει να κάνει και, πολλές φορές, αυτό είναι μοιραίο για το ίδιο ή για τους άλλους...

Ναι. Μπορείς να το κάνεις σαν παιχνίδι. Δε χρειάζεται να είναι ανταγωνιστικό: «ποιος θα μαζέψει πιο γρήγορα». Μπορείτε να πάρετε ένα τραγούδι, όπως λες. Ή να μαζεύετε σε ομάδες τις γωνιές, ή να είναι κάθε ομάδα υπεύθυνη για ένα κομματάκι χώρου ή να είναι κάθε μέρα μια ομάδα μόνο ώστε να μη μαζεύουν όλοι κάθε μέρα. Με τα μεγάλα παιδιά μπορείτε και να συνηγορηθείτε. Να δείτε τι θεωρούν αυτά καλύτερο. Να διαλέξετε όλοι μαζί το τραγούδι ή το παιχνίδι... Να βρείτε ένα παιχνίδι εμπνευσμένο από τα συνεργατικά παιχνίδια: Ο μεγάλος δράκος έρχεται να πάρει τα Lego! Ας τα μαζέψουμε όλοι μαζί για να τα σώσουμε... Βάζουμε και μια επιβλητική («δρακίσια») μουσική. Αν έχουμε φτιά-

37. Θυμήθηκα εκείνο το παραμύθι με την κότα που δε θυμάμαι πώς το λένε, μα που είναι μια κότα που βρίσκει ένα σπόρο σιτάρι και ρωτάει τους φίλους της «ποιος θέλει να με βοηθήσει να σκάψουμε, φυτέψουμε ... να φτιάξουμε το αλεύρι, να φτιάξουμε το ψωμί... Αυτοί λένε πάντα «όχι εγώ» και η κότα κάνει μόνη τη δουλειά. Όταν ρώτησε: «ποιος θα με βοηθήσει να φάω το ψωμί;» Όλοι, ένας ένας είπαν ναι. Τότε η κότα είπε όχι και έφαγε μόνη της το ψωμί! Ίσως μπορείς να το βρεις και να το πεις. Υπάρχει μια μορφή του στις εκδόσεις Πατάκη, γραμμένο από τη Ζωρζ Σαρή, με τίτλο «Η κόκκινη κοτούλα»

 Πόσο καταβαθνίζουμε τα παιδιά μας;

Ξει και ένα μεγαλούτσικο δράκο σε παζλ, μπορεί να εμφανίζεται ένα κομμάτι του σε κάθε μοτίβο της μουσικής, ας πούμε. Εννοείται πως ο χρόνος πρέπει να είναι αρκετός... Κι όταν βαρεθούν, αν βαρεθούν, τον δράκο, βρείτε άλλη λύση. Και κάποια στιγμή, όταν πια έχει γίνει συνήθεια το μάζεμα, δοκιμάστε να μην έρθει ο δράκος. Να μαζέψουν χωρίς την εξωτερική απειλή... Γιατί αυτός είναι ο στόχος...

Υπάρχει και η άλλη λύση: Αν δείτε ότι το παρακάνουν και τα πιο πολλά δε μαζεύουν, εξαφανίστε τα παιχνίδια. Την άλλη μέρα αφήστε κάπου ένα γράμμα (νάτος πάλι ο γραπτός λόγος) που να εξηγεί πως τα παιχνίδια κουράστηκαν και έφυγαν. Πως δε θα ξανάρθουν αν δεν υποσχεθούν όλοι ότι θα προσπαθούν να τα τακτοποιούν ώστε να κοιμούνται κάθε βράδυ ήρεμα στη θέση τους. Μαζευτείτε να δείτε τι θα κάνετε. Εδώ μπαίνει η ανάγκη να μαζευτούν όλα τα παιδιά μαζί. Δεχτείτε προτάσεις και γράψτε τις. Γράψτε ένα γράμμα και εξηγήστε στα παιχνίδια τις αποφάσεις σας. Αυτό το γράμμα θα είναι κάτι σαν συμβόλαιο απέναντι στα παιχνίδια. Θα το στείλετε (ας πούμε λέγοντας σε κάποιον που φεύγει να το πάρει μαζί του ή το παίρνετε και εσείς). Αφήστε τα να βαρεθούν... Την άλλη μέρα θα γυρίσουν λίγα παιχνίδια με το γράμμα μαζί και ένα άλλο (των παιχνιδιών) που θα λέει πως τα υπόλοιπα θέλουν να δουν τι θα γίνει για να γυρίσουν... Γίνεται έτσι ιστορία πάθους και μυστηρίου. Και έχει ενδιαφέρον. Και είναι παιχνίδι.

Φυσικά, πάντα θα υπάρχουν κάποιοι που θα μαζεύουν περισσότερα και κάποιοι λιγότερα. Ο καθένας κάνει ό,τι μπορεί. Δεν μπορεί όλοι να είναι τέλειοι σε όλα... Εξάλλου, μεταξύ μας, το ξαναλέω, σε κανέναν δεν αρέσει να μαζεύει...